

JÖNKÖPING UNIVERSITY

*School of Education and
Communication*

Florence Nightingale

Administratör, sjuksköterska och politiker

Administrator, nurse and politician

DELKURS: C-uppsats, 15 hp

KURS: Historia för ämneslärare 61–90 hp

FÖRFATTARE: Jennifer Blixt Gustavsson

EXAMINATOR: Anders Dybelius

TERMIN: VT17

SAMMANFATTNING

Jennifer Blixt Gustavsson

Florence Nightingale

Administratör, sjuksköterska och politiker

Antal sidor: 39

I denna studie undersöks hur Florence Nightingale framställs i biografier. Tre biografier har valts om Florence skrivna av olika författare, dessa är utgivna 1952, 1990 och 2007. För att besvara syftet och frågeställningarna valdes en kvalitativ innehållsanalys och en tematisering gjordes. Temana var administratör, sjuksköterska och politiker. Syftet var att undersöka hur Florence framställts utifrån dessa teman samt se hur framställningen har förändrats över tid.

Resultatet visar på att Florence framställts som en ung kvinna som inte passar in i tillvaron och kämpar mot både sig själv, sin familj och sina omständigheter för rätten att själv välja sin väg. Bilden av henne förändras och man möter kvinnan som tjänstgör på fältsjukhusen på Skutari och här presenteras bilden av en stark kvinna med skin på näsan som vet vad hon vill. Den sista bilden av Florence är den efter hemkomsten när hon ägnar resten av sitt liv med att reformera och förändra samhället och det är en ytterst målmedveten kvinna läsaren möter.

Framställningen av Florence Nightingale har förändrats vad gäller innehåll och vilket utrymme dessa ges. Förändringen ligger även i att senare författare utgår mer från olika teman för att närma sig Florence. Det finns en tydligare agenda bakom senare författare som att Moberg gärna vill lyfta fram Florence som en av tidens föregångare i kvinnokampen.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Varför en uppsats om Florence Nightingale?	5
1.2 Syfte och frågeställningar	5
1.3 Metod	6
1.4 Material	6
2. Bakgrund och tidigare forskning	7
2.1 Kvinnan Florence Nightingale	7
2.2 Krimkriget	9
2.3 Tidigare forskning	9
3. Teoretisk ansats	11
3.1 Genusperspektivet	11
3.2 Genuskontrakt	11
4. Resultatredovisning	13
4.1 Florence Nightingale 1820–1910	13
4.1.1 Administratören	13
4.1.2 Sjuksköterskan	15
4.1.3 Politikern	17
4.2 Damen med lampan – en bok om Florence Nightingale 1820–1920	19
4.2.1 Administratören	19
4.2.2 Sjuksköterskan	21
4.2.3 Politikern	23
4.3 Hon var ingen Florence Nightingale: Människan bakom myten	25
4.3.1 Administratören	26
4.3.2 Sjuksköterskan	28
4.3.3 Politikern	29
5. Analys av resultatet	31
5.1 Hur framställs Florence Nightingale som administratör i biografierna?	31
5.2 Hur skildras Florence Nightingale som sjuksköterska i biografierna?	32
5.3 Hur skildras Florence Nightingale som politiker i biografierna?	33
5.4 Hur har framställningen förändrats över tid?	34
6. Slutdiskussion	36
7. Källor och litteratur	38
7.1 Källor	38
7.2 Litteratur	38

1. Inledning

Florence Nightingale var en brittisk kvinna från en välbärgad familj vars namn kom att bli känt över världen efter hennes insatser under Krimkriget. Tack vare Florence sjönk dödligheten bland de sårade soldaterna från 50–60 procent till endast 2 procent.¹ I rapporterna som nådde Englands befolkning omskrevs hon som ett helgon och soldaterna sjöng hennes lov och kallade henne damen med lampan då de vanligtvis såg henne gå runt i sjukhussalarna med en lykta, rättade till en bädd eller sa ett par värmande ord till en sårad soldat.

*Lo! in that house of misery
A lady with a lamp I see
Pass through the glimmering gloom,
And flit from room to room.*

*And slow, as in a dream of bliss,
The speechless sufferer turns to kiss
Her shadow, as it falls
Upon the darkening walls.²*

Florence blev en legend redan under sin levnadstid och hon spelade en viktig roll i uppbyggandet av sjukvården och ses som grundare av sjuksköterskeyrket. Hon blev känd som sjuksköterska under Krimkriget men hon var även matematiker, författare och statistiker. Hon var en kvinna som gjorde intryck på omvärlden genom sin godhet men hon förtjänar att bli ihågkommen för sin kompetens och kunskap, för sin förmåga att påverka. Hon var en kvinna av stål och en beskrivning av hennes karaktär som mild och god kan nästan ses som en förolämpning då hon var så mycket mer än så. Florence är en intressant person att skriva om då hon under sin levnad haft stor påverkan på samhället och hennes minne lever starkt vidare än idag. Denna uppsats syftar till att undersöka hur tre olika författare har framställt Florence och vilken bild av henne som de förmedlar.

¹ Lidén, Doris och Malmquist, Jörgen. Florence Nightingale. *Nationalencyklopedin*.
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/florence-nightingale> (hämtad 2017-05-14).

² Longfellow, Henry W. Santa Filomena, *ATLANTIC MONTHLY*. Vol. 1 no. 1, (1857): 22–23.
<http://www.theatlantic.com/past/docs/unbound/poetry/nov1857/filomena.htm> (Hämtad 2017-05-15).

1.1 Varför en uppsats om Florence Nightingale?

Varför känns det relevant att skriva en uppsats om Florence Nightingale 2017? Detta kan förklaras väl av Charlotte Tornbjer ”Genom att uppmärksamma kvinnors historia kan således kvinnors samtida förhållanden ifrågasättas, och historien tänks kunna bidra till framtida frigörelse.”³ Allt vi läser, ser och upplever påverkar hur vi ser och uppfattar saker. Oavsett om det handlar om åsikter eller om hur vi förstår händelser och personer så påverkas vi av vår förförståelse, av de bilder som vi målar upp i våra huvuden. Vår förståelse, våra uppfattningar kan relateras till våra erfarenheter.

Kvinnans plats i historien har länge varit i skuggan av mannen, hon har framställts utifrån adjektiv kopplat till mer ”kvinnliga” karaktärsdrag. Exempelvis utifrån känslor eller utseende. Florence var en kvinna som inte passade in i normer kring vad som var sedligt, hon var annorlunda och stack ut. Hon var en kvinna som kämpade för sin rätt att få arbeta, för friheten att få vara den hon var. En persons framställning kan skifta beroende på vem som skriver, bilden kan förändras beroende på vad som betonas och vad som utelämnas. Det kan alltså existera olika sanningar om en och samma person. Men jag har en hypotes om att oavsett vad som betonas gällande personen Florence Nightingale så kommer författarna att vara ense om att hon var en förebild, sen på vilka grunder återstår att se.

1.2 Syfte och frågeställningar

Uppsatsens syfte är att undersöka hur tre författare framställer Florence Nightingale utifrån tre teman, administratör, sjuksköterska och politiker. Resultatet kommer därefter att analyseras och jämföras för att se hur framställningen har förändrats över tid.

Följande frågor har ställts till källmaterialet:

- Hur framställs Florence Nightingale som administratör i biografierna?
- Hur framställs Florence Nightingale som sjuksköterska i biografierna?
- Hur framställs Florence Nightingale som politiker i biografierna?
- Hur har framställningen förändrats över tid?

³ Tornbjer, Charlotte. Kristina och Kanonen: Ett genusperspektiv på några historiedidaktiska frågor. Karlsson, Klas-Göran och Zander, Ulf (red.). *Historien är nu: En introduktion till historiedidaktiken*. 2.uppl. Lund: Studentlitteratur, 2009, s. 238.

1.3 Metod

Då syftet med studien är att undersöka hur en historisk kvinna har framställts i biografier valdes en kvalitativ innehållsanalys samt tematisering. I innehållsanalysen kommer biografierna att läsas och undersökas utifrån frågeställningarna och utifrån de tre olika teman som togs fram. Fokus kommer att ligga på hur Florence beskrivs utifrån dessa teman; administratören, sjuksköterskan och politikern. Dessa teman valdes då de även kan representera tre olika stadier i Florence liv.

Även om alla stadiers innehåll överlappar in i alla tre teman så är det ändå en passande tematisering. I den första, administratören, fokuseras det främst på de tidigare åren av Florence liv. Sjuksköterskan står för den tid under vilken hon tjänstgjorde under Krimkriget. Politikern är tiden efter kriget när Florence kämpade för att reformera den militära sjukvården. Svårigheter med metoden och med tematiseringen är att innehåll som inte passar in i de valda temana kommer att exkluderas. Detta innebär att läsningen måste vara noggrann för att vare sig exkludera eller övertolka innehåll. Metoden är passande trots svårigheterna då den är bäst lämpad för att besvara syftet och frågeställningarna.

1.4 Material

Källmaterialet består av tre biografier; *Florence Nightingale, 1820 - 1910* av Cecil Woodham-Smith från 1952, *Damen med lampan – en bok om Florence Nightingale 1820 - 1910* av Marianne Engberg från 1990 och *Hon var ingen Florence Nightingale: Människan bakom myten* skriven av Åsa Moberg från 2007. Cecil Woodham-Smiths bok valdes då hon hävdar att hennes biografi är den som ger den första fullständiga bild av Florence Nightingale. Woodham-Smith hade tillgång till Florence papper och brev men också annan korrespondens som hon hävdar att tidigare författare inte hade tillgång till. Woodham-Smith hade även tillgång till Nightingales familjearkiv. Boken skriven av Marianne Engberg valdes då författaren själv är utbildad sjuksköterska och undervisat inom hennes utbildningsområde. Engberg fokuserar tydligt på Florence arbete för sjukvården, hon är dessutom en källa som det vanligtvis refereras till. Åsa Mobergs bok valdes då den är bland de senare biografierna som skrivits om Florence. Moberg är journalist och författare och har haft tillgång till den stora flora av material som getts ut, både av och om Florence. Moberg har bland annat samverkat med Lynn McDonald, en av grundarna för *The Nightingale Society* och huvudredaktör för utgivningen av serien om Florence Nightingales samlade verk.

De valda biografierna är endast ett urval av vad som finns skrivit om Florence men det är ett relevant urval då de valda biografierna är skriva av olika författare och utgivna under olika årtionden. Av författarna är de två senare skrivna av svenska författare medan Woodham-Smith är en brittisk författare, det är dock en översatt version av boken som använts i undersökningen. Urvalet är gjort för att ge en variation av både författare, utgivningsår, språk och perspektiv vilket ger ett relevant underlag för denna undersökning.

2. Bakgrund och tidigare forskning

Under bakgrunden kommer först Florence Nightingale som person att presenteras. Därefter ges en kort redogörelse för Krimkriget. Under tidigare forskning presenteras det aktuella forskningsområdet som valts ut som relevant i relation till studiens syfte.

2.1 Kvinnan Florence Nightingale

Florence föddes den 12 maj 1820 som dotter till William och Frances Nightingale och är döpt efter födelsestaden Florens.⁴ Florence växte upp i en intellektuell familj där hon och hennes ett år äldre syster Parthenope fick en gedigen utbildning i ämnen som filosofi, historia och matematik. Florence var mycket intresserad av matematik, ett intresse som höll genom hela hennes liv.⁵ Florence var redan som ung oerhört intelligent och hade lätt för att lära.⁶ Hennes uppväxt präglades av släktmiddagar och nöjen men också frustration och konflikter. Moberg beskriver Florence som ett märkligt barn, inte olydigt men annorlunda och envist.⁷ Hon visade tidigt att hon inte var som andra barn, hon var ofta försjunken i grubblerier och konverserade heller med vuxna om ämnen som religion och samhällsproblem.⁸

1837 upplevde Florence att hon fick en kallelse från Gud. Hon skrev i sina privata anteckningar att Gud hade kallat henne till tjänst, vad för slags tjänst visste hon dock inte än.⁹ Hon visste däremot tidigt att hon var intresserad av sjukvård och omvårdnad. Moberg citerar anteckningar som Florence skrev i vuxen ålder där hon nämner att den första idén hon kunde minnas handlade

⁴ Moberg. *Hon var ingen Florence Nightingale: Människan bakom myten*. Stockholm: Natur och Kultur, 2007, 35.

⁵ Ibid, 45.

⁶ Woodham-Smith, Cecil. *Florence Nightingale, 1820 – 1910*. Uddevalla: Bohusläningens, 1952, 12.

⁷ Moberg. *Hon var ingen Florence Nightingale: Människan bakom myten*, 39.

⁸ Ibid, 39.

⁹ Woodham-Smith. *Florence Nightingale, 1820 - 1910*, 18.

om att vårda sjuka. Hon tog alla tillfällen hon kunde att besöka sjukhus.¹⁰ Hon tillbringade många timmar med att studera utredningar och rapporter om sjukvård och hygien, allt i hemlighet då hennes familj inte förstod eller uppskattade hennes intresse. Hon fick till sist chansen till sjukvårdsutbildning under några månader, förutom detta var hon självlärd.¹¹

När Florence var 34 år gammal fick hon förfrågan om att leda en trupp sjuksköterskor för att tjänstgöra under Krimkriget. Mellan åren 1853 – 1856 tjänstgjorde hon som sjuksköterska ute på fältsjukhus och hennes gärningar gjorde henne världskänd. Hon blev känd för resten av världen som *the lady with the lamp, damen med lampan*.¹² Under Florence tjänstgöring bidrog hon inte enbart med att förbättra de sanitära systemen, hon bidrog även till en förändring av attityden gentemot sjuksköterskor och sjukvården inom det militära.¹³

Efter hemkomsten spenderade hon resten av sitt liv åt att förbättra hälsovillkoren för den brittiska armén samt åt sanitära hälsoprojekt i Indien vilket bland annat resulterade i Indiens första hälsoskyddslagstiftning. Florence gav även under denna tid ut skriften *Observations by Miss Nightingale (1862)*. Hon satsade även helhjärtat på att reformera sjuksköterskeväsendet och hon startade en skola för sjuksköterskeutbildning. Skolan kom sedan att användas som mall för kommande utbildningar.¹⁴ 1859 gav Florence ut boken *Notes on nursing - what it is and what it is not*. Denna bok kom att bli en storsäljare och den första upplagan såldes slut på mindre än en månad. Boken innehöll hennes tankar och erfarenheter om vård av sjuka. Hon skrev om vikten av renlighet och hur miljön påverkade den sjukes återhämtning.¹⁵

När Florence var 87 år gammal tilldelades hon medaljen *Order of Merit* av kung Edward VII. Florence var den första kvinnan som mottog denna hedersbetygelse. Hon dog tre år senare 1910.¹⁶

¹⁰ Moberg. *Hon var ingen Florence Nightingale: Människan bakom myten*, 41.

¹¹ Lidén, Doris och Malmquist, Jörgen. Florence Nightingale. *Nationalencyklopedin*. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/florence-nightingale> (hämtad 2017-05-22).

¹² Florence Nightingale Museum. Florence Nightingale biography. <http://florence-nightingale.co.uk/resources/biography/?v=f003c44deab6> (Hämtad 2017-05-24).

¹³ Lidén, Doris och Malmquist, Jörgen. Florence Nightingale. *Nationalencyklopedin*. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/florence-nightingale> (hämtad 2017-05-22).

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Engberg. *Damen med lampan – en bok om Florence Nightingale 1820 – 1910*. Lidingö: Institutet för Medicinsk Rätt, 1990, 77.

¹⁶ Moberg. *Hon var ingen Florence Nightingale: Människan bakom myten*, 29–30.

2.2 Krimkriget

Krimkriget var en väpnad konflikt som pågick mellan åren 1853–1856. På ena sidan stod Ryssland och på den andra en koalition mellan Storbritannien, Frankrike, Osmanska riket och Sardinien. Kriget handlade i grund om stormakternas konkurrerande intressen i Mellanöstern, Balkanhalvön samt i östra Medelhavet. Kort sagt stod den europeiska maktbalansen på spel. Kriget avvecklades när Ryssland tvingades till reträtt och fred slöts 1856 i Paris.¹⁷

2.3 Tidigare forskning

Forskningsläget gällande Florence Nightingale är relativt omfattande då hon haft en stor påverkan för modern sjukvård. Forskningsläget innefattar en stor variation av litteratur från biografier, avhandlingar och populärvetenskapliga artiklar till skönlitteratur och fiction. Då studien är inriktad mot hur en kvinna framställs i litteratur så har intresset vad gäller tidigare forskning inriktats mot verk av liknande syfte vilket även begränsat urvalet.

Det första verk jag har valt att presentera är en avhandling av Heather Kelly från 1998, *Florence Nightingale's autobiographical notes: A Critical Edition of BL Add. 45844*. Avhandlingens syfte är att bidra till det pågående arbetet kring Florence Nightingale och det berg av skrifter som hon lämnade efter sig. Kelly syftar till att bidra med den första kritiska granskningen av manuskriptet 45844 som innehöll 319 av Florence bevarade anteckningar under 1860–1902.¹⁸ Med avhandlingen avser Kelly att upptäcka kvinnan bakom texten, tidigare forskning kring Florence menar Kelly har fokuserat främst kring hennes arbete under kriget då det var här som hennes namn blev känt. Kelly betonar att denna tid av Florence liv bör ses som startskottet för hennes karriär, inte höjdpunkten. Tiden under Krim visade vägen för Florence fortsatta liv och vart utmaningen låg.¹⁹

År 2013 skrev Marte Handal vid universitetet i Stavanger sin magisteruppsats med titeln *What do women want? Writing the female self*. Syftet med Handals uppsats är att studera hur det kvinnliga jaget skildras i litteraturen och hur kvinnor försöker upptäcka sin egen identitet samt se huruvida denna identitet överensstämmer eller kontrasterar mot samhällets dominerande

¹⁷ Karlson, Klas-Göran. Krimkriget. *Nationalencyklopedin*.

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/krimkriget> (hämtad 2017-05-16).

¹⁸ Kelly, Heather. *Florence Nightingale's autobiographical notes: A Critical Edition of BL Add. 45844*. Diss., Canada: Wilfrid Laurier University, 1998, 3.

¹⁹ *Ibid*, 8.

tänkesätt.²⁰ Handal har utgått från fyra olika texter från olika århundraden varav ett verk är *Cassandra* av Florence. Handal undersöker hur Florence utmanade rådande tankesätt och gick sin egen väg. Hon omformulerade vad det innebar att vara en kvinna under sin tid.²¹ Handals forskning är relevant då hon berör en viktig aspekt kring Florence karaktär och hur hon genom sitt skrivande upptäckte sin identitet vilket även berörs i denna studie.

Handal menar på att Florence i *Cassandra* ger uttryck för den frustration som hon upplevde under denna tid av sitt liv, hur hon avskydde den påtvingade sysslolösheten som presenterades som livsstilen för en kvinna av högre klass. I *Cassandra* framträder Florence lidande och hennes ilska när hon utmanar tidens restriktioner och menar istället på att ett meningsfullt liv kräver en meningsfull sysselsättning. Handals slutsats är att Florence i sitt skrivande visar på hur hon förflyttar sig från det som ansågs som kvinnligt och istället skapar sin egen väg utifrån sin egen fallenhet.²² Handals studie ligger i ett föreliggande stadiet i förhållande till min undersökning där Handal visar på hur Florence identitet formades medan min tar fasta på den holistiska framställningen av Florence.

²⁰ Handal, Marte. *What do women want? Writing the female self*. Magisteruppsats., Stavangers universitet, 2013, 2.

²¹ *Ibid*, 2–3.

²² *Ibid*, 87.

3. Teoretisk ansats

Syftet med denna studie är som bekant att undersöka hur en historisk kvinna har framställts utifrån tre olika författare. För att placera undersökningen i ett djupare sammanhang har en genusteoretisk ansats valts. Det sista stycket berör kortfattat ledarskap och ett exempel på hur ledarskap kan definieras.

3.1 Genusperspektivet

Inom genusforskningen är begreppen kön och genus i centrum. Begreppet genus används för att skilja teoretiserandet kring kön från det biologiska könet. Förenklat sett betecknar genus det sociala könet och kön det biologiska. Det sociala könet bygger alltså på föreställningen om att könskategorierna konstrueras i sociala sammanhang. Genusforskning är en forskningsgren där teorier formuleras för att förklara hur och varför genus konstrueras och på vilket sätt det biologiska könet påverkar konstruktionsprocessen.²³

3.2 Genuskontrakt

Yvonne Hirdman är en av de forskare inom genusteori vars forskning fått stor uppmärksamhet. Genom Hirdmans forskning får man god insikt om de föreställningar som finns i samhället och förhållandet mellan könen. Hirdman använder begreppet genus istället för det äldre begreppet könsroll då hon menar på att det äldre begreppet förenklar uppdelningen mellan roll och kön. Könsroller anspelar på att män och kvinnor har tilldelats olika roller på grund av det biologiska könet.²⁴

Hirdman har istället använt sig av begreppet genussystem, ett system där samhället har ordnat ett system där män och kvinnor tillskrivits olika slags uppgifter, roller och positioner. Två begrepp är centrala *dikotomin* och *hierarkin* där dikotomin innebär könets isärhållning, uppdelningen, medan hierarkin handlar om den manliga överordningen, att mannen är normen.²⁵

Föreställningen om genus, vad som är manligt och vad som är kvinnligt är djupt förankrat i samhället och det är svårt att bryta sig fri. Dessa mönster har en lång tradition och påverkar oss

²³ Holgersson, Charlotte, Höök, Pia, Linghag, Sophie och Wahl, Anna. *Det ordnar sig. Teorier om organisation och kön*. 2. Uppl. Lund: Studentlitteratur, 2011, 37.

²⁴ Hirdman, Yvonne. *Genus – om det stabilas föränderliga form*. Malmö: Liber, 2001, 13.

²⁵ *Ibid*, 113–119.

än idag.²⁶ Ett så kallat genuskontrakt utspelar sig på tre olika plan; kulturell överlagring, social integration och socialisering. Kulturell överlagring innebär nedärvda föreställningar om hur män och kvinnor ska vara. Social integration handlar om arbetsfördelningen mellan könen och socialisering handlar om direkt inläring där människor skapar sin identitet utifrån de värderingar och förväntningar som samhället uttrycker.²⁷

”Det finns nästan lika många definitioner av ledarskap som det finns personer som har försökt att definiera begreppet”.²⁸ Ledarskap kan handla om att uppnå resultat, både tillsammans med och genom andra människor. Ledarskap är nödvändigt för att en organisation ska fungera, någon behöver ansvara för att planera och strukturera upp arbetet och för att det som ska hända sker. I och med att någon åtar sig dessa uppgifter formas ett ledarskap.²⁹

²⁶ Hirdman, Yvonne. *Genus – om det stabila föränderliga form*, 47–50.

²⁷ *Ibid*, 119–120.

²⁸ Yukl, Gary A. *Leadership in Organizations*. New Jersey: Prentice-Hall Inc, 1998. Citerad i Lithén, Johan och Signal, Ann. Ledarskap – En jämförande studie om ledarskap inom verkstadsindustrin. C-uppsats., Karlstads universitet, 2006, 7.

²⁹ Abrahamsson, Bengt och Andersen Aarum, Jon. *Organisation – att beskriva och förstå organisationer*. Malmö: Liber AB, 2000. Citerad i Lithén, Johan och Signal, Ann. Ledarskap – En jämförande studie om ledarskap inom verkstadsindustrin. C-uppsats., Karlstads universitet, 2006, 7–8.

4. Resultatredovisning

I följande avsnitt besvaras frågeställningarna där resultatet presenteras bok per bok i kronologisk ordning. Varje tema utgör en underrubrik för att tydliggöra Florence Nightingales roll som administratör, sjuksköterska och politiker. Temana kan, som nämnt tidigare, förutom sin yrkesmässiga uppdelning även ses som en rubrik för de olika tiderna i Florence liv. Administratören åsyftar den tidigare åren fram till och med Krimkriget, sjuksköterskan står för den tiden när Florence tjänstgjorde på sjukhusen i Skutari och politikern för tiden efter hemkomsten.

4.1 Florence Nightingale 1820–1910

Cecil Woodham-Smith inleder med att hävda att hennes biografi är den hittills mest fullständiga bild av Florence Nightingale som författats. Hon menar på att tidigare författare saknat stora delar material som Woodham-Smith hade förmånen att använda sig av.³⁰ Därefter fortsätter Woodham-Smith med att redogöra för hur Florence föräldrar träffades och kring de första åren efter att döttrarna Parthenope och Florence föddes. Woodham-Smith konstaterar tidigt att Florence som barn var underlig, vrängsint och olycklig.³¹ Enligt Woodham-Smith hade Florence i unga år föreställningen om att folk inte tyckte om henne, hon var som en bortbyting.³² Detta ledde till en klyfta mellan Florence och omgivningen som orsakade smärta men samtidigt fann hon en tillflykt i fantasin. ”Hon satte ihop historier där hon själv var hjältinnan och kunde i timtal förlora sig i en drömvärld.”³³ Florence utvecklade alltså tidigt en distans till den sociala tillvaron och spenderade mycket tid i sina egna tankar. Hon skulle senare visa sig ha lätt för att lära och visade på ett stort intellekt.

4.1.1 Administratören

Florence tillvaro präglades av tidens respektabla leverne där det ovanliga klassades som opassande. En enorm korrespondens till den väldiga släkten där frågor som lämpliga resmål, provning av klänningar och inköp av en nya matta debatterades. För Florence var detta sammanhang ett slöseri av tid och hon längtade efter mer meningsfulla sammanhang.³⁴ ”Jag

³⁰ Woodham-Smith. *Florence Nightingale, 1820 - 1910*, 5.

³¹ Ibid, 11–12.

³² Ibid, 11.

³³ Ibid, 12.

³⁴ Ibid, 15.

krävde en regelbunden sysselsättning av något slag [...] en sysselsättning som hade något värde så att man slapp plöttra bort tiden med meningslösa bagateller.”³⁵

Bilden av Florence som Woodham-Smith målar upp är den av en uttråkad flicka som inte får sitt behov av mening uppfyllt. Utåt sett verkade Florence uppväxt andas frid, trygghet och ömhet. Det var denna atmosfär som Mrs. Nightingale ville uppvisa, romantiken hade svept över England och påverkade uppträdandet som samtidigt styrdes av sträng respektabilitet. En kvinna skulle vara känslig och ömtålig, hon var en martyr i sin egen tillvaro.³⁶ Florence var en kontrast, hennes skarpa förstånd och verklighetsnärvaro stod i motsats till resterande familjens benägenhet till överdrift. ”Den atmosfär vari hon växte upp hindrade henne från att få balans; så snart känslorna kom med i spelet inträdde hon i en annan värld, en häftig, överdriven, oresonlig värld – och detta gällde hela hennes liv.”³⁷ Florence var både en kontrast gentemot samhället, hon var även en kontrast gentemot sig själv. Hon påverkades av tidens uttryck och av den värld hon levde i samtidigt som hon kände att hon inte passade in. Hon ville ha något mer än vad som erbjöds och man får en känsla av att hon inte helt visste hur hon skulle hantera denna motsättning inom sig själv. Det skapar en känsla av vilshenhet och en förutsättning för frustration och konflikt.

*Hon trivdes inte med sin omgivning och som hon inte hade någon att förtro sig åt förtrodde hon sig åt pappret. Hon samlade papper – varenda papperslapp, vartenda halvark togs till vara – och vi har en massa privata anteckningar. Hon skrev ner dem på vad som fanns till hands: gamla läskappersbitar, brevmarginaler, almanackspärmar; ibland daterade hon dem, ibland inte. En del täcker hela foliosidor, andra består bara av en mening. Ibland använde hon en anteckning som material för ett brev. Ofta upprepade hon en och samma anteckning flera gånger med olika dateringar och endast obetydlig variation i ordalydelsen. Under vissa perioder förde hon dagbok, men det var i de privata anteckningarna, som fördes från flicktiden och fram till ålderns dagar, som hon avslöjade sitt verkliga jag, sina hemliga upplevelser, sina ocensurerade åsikter.*³⁸

Citatet ovan bekräftar bilden av en Florence som genom att skriva flyr verkligheten. Woodham-Smith menar vidare på att Florence fick en kallelse från Gud, en kallelse där Gud kallade henne till tjänst. Vad för tjänst visste hon inte men hon fann frid i att Gud hade en plan för hennes liv.³⁹ Den unga Florence ger sken av en kaotisk ung flicka som inte kommer till ro i sin tillvaro

³⁵ Woodham-Smith. *Florence Nightingale, 1820 - 1910*, 15.

³⁶ *Ibid*, 15–16.

³⁷ *Ibid*, 16.

³⁸ *Ibid*, 18.

³⁹ *Ibid*, 17–18.

och som inte blir förstådd. Hon flyr undan in i en drömvärld. Vi möter en flicka som inte mår bra och som upplever sig fast bland samhällets och familjens krav på vem hon borde vara. Krav som hon inte kunde uppfylla på ett tillfredsställande vis och en ständig inre konflikt som måste ha påverkat Florence hälsa.

Woodham-Smith skriver att Florence kamp för att få följa sitt kall varade i fjorton år. Under de fem första åren kämpade hon med sig själv innan hon nådde vissheten om att detta kall innebar sjuksköterskans. Därefter följde nio års kamp mot familjen. ”Endast hennes beslutsamhet stod fast. ”Resignation,” skrev hon 1847, ”det ordet har jag aldrig förstått.” En ny kamp började, bittrare och olyckligare än den tidigare”.⁴⁰ Men efter fjorton år kunde hon äntligen förverkliga sin längtan och kallelse.⁴¹

Florence fick till slut möjligheten att tjänstgöra på ett sjukhus och då hon visade på stor ledarförmåga fick hon så småningom full bestämmanderätt över institutionens skötsel och för finanserna.⁴² Florence hade sedan tidigt funnit en trygghet i matematiken, den krävde hårt arbete men gav ett tydligt och tillfredsställande resultat.⁴³ Det kan förstås utifrån den tydliga enkelhet matematiken och statistiken förde med sig. Antingen var det logiskt och förståbart eller så var den inte det. För en kvinna som Florence stämmer det överens med hennes behov efter tydlighet och sunt förnuft. I sin arbetsroll var Florence entusiastisk, ordningsam och strukturerad, hon hade i bagaget tre månaders utbildning inom sjukvård från Kaiserswerth och i övrigt var hon självlärd. I ett drygt år arbetade hon som föreståndarinna innan tjänsten avbröts i och med Krimkrigetets utbrott.

4.1.2 Sjuksköterskan

Florence hade redan innan den officiella utsändningen agerat och skulle resa ut med en trupp sjuksköterskor men det hände sig att krigsministern Sidney Herbert, som var en vän till Florence, i samma veva hade skrivit till Florence för att be henne att officiellt leda uppdraget.⁴⁴

Jag vet bara en person i England som har förutsättningar att organisera och övervaka ett sådant företag och jag har flera gånger tänkt att rent hypotetiskt förhöra mig hos er om ni hade lust att åta er uppgiften om ett försök skulle göras. [...] Ledningen och den inre organisationen är ett lika stort problem som det ostörda samarbetet med de medicinska och militära myndigheterna på platsen. Därför är

⁴⁰ Woodham-Smith. *Florence Nightingale, 1820 - 1910*, 58.

⁴¹ Ibid, 27.

⁴² Ibid, 74.

⁴³ Ibid, 30.

⁴⁴ Ibid, 87–88.

*det också viktigt att experimentet utförs av en person som har administrativ förmåga och erfarenhet.*⁴⁵

Florence skulle få oinskränkt befälsrätt samt fullmakt att anskaffa allt hon ansåg nödvändigt för att fullgöra uppdraget. Hon utsågs till superintendent. Utifrån citatet ovan, som var ett brev från Herbert, beskrivs Florence på ett ytterst beundransvärt sätt. Bilden som målas fram är att hon allena innehade den kompetens som krävdes för uppgiften samtidigt som hennes karaktär upphöjs. Hon skulle kunna ordna ett samarbete mellan militären på plats och sjuksköterskorna. Florence presenteras som en tydlig ledargestalt som leder denna trupp mot en osäker situation, ett så kallat experiment men Florence var det säkraste kortet att spela på.

Florence ankomst till Skutari mottogs med misstro och frustration, vad hade en ung rik societetsdam på ett fältsjukhus frågade man sig.⁴⁶ Florence bemötte detta med sin egen frustration över bristen på kompetens. ”Deras huvuden är så inpressade mellan disciplinens bräder att de hela sitt liv inte blir något annat än förvuxna barn”.⁴⁷ Under den första tiden blev Florence och hennes sällskap ignorerade, det var tydligt att deras närvaro var oönskad. I dessa situationer framställs Florence som trygg och säker trots allt motstånd. Genom diplomati och finkänslighet arbetade hon för att vinna läkarnas förtroende. Hon visade på stor självbehärskning när hon beslöt sig för att avvakta med att vårda patienter tills läkarna bad henne om hjälp. Florence var noga med att följa läkarnas order och att underkasta sig reglementet.⁴⁸

Under tiden på Skutari motarbetades Florence fler flera olika håll, från de militära läkarna men även från sjuksköterskorna från sin egen trupp. Konflikter var vanligt förekommande och Florence som ledare blev den som fick agera medlare men tvingades även att ryta ifrån. Bilden av Florence har tydligt förändras, från att ha varit en världsfrånvärd drömmare till en stark och verklighetsförankrad kvinna med skin på näsan. Det är uppenbart att Florence var rätt person för arbetet, det framställs som att hela projektet om sjuksköterskor på fältet hängde på Florence, en press som hon bar med bravur.

Florence beskrivs som den ihärdiga sjuksköterskan som ser behov och löser problem. Hon bekostar större delar av utrustning, kost och material själv.⁴⁹ Det förmedlas en bild av en

⁴⁵ Woodham-Smith. *Florence Nightingale, 1820 - 1910*, 89.

⁴⁶ Ibid, 104.

⁴⁷ Ibid, 103.

⁴⁸ Ibid, 110.

⁴⁹ Ibid, 115–116.

frikostig kvinna som ger av det hon har och allt hon är. Det syns tydligt hur Woodham-Smith framställer Florence som en ljusstråle som trängde genom eländet på Skutari, mitt i ett administrativt kaos fanns det en kvinna med auktoritet som inte skydde använda sin röst oavsett om det handlade om att delegera ut ansvar och ge ut order eller att trösta och vårda. Woodham-Smith skyr inte på hedersbetygelserna. Hon menar på att Florence lugn och rådighet tillsammans med hennes handlingskraft gav henne en gudinnans status. Hon var den sammanbindande länken som höll uppe hela organisationen.

Soldaterna dyrkade henne. "Om hon gick i spetsen skulle vi vara i Sevastopol på en vecka," sade de. Läkarna kom att bli absolut beroende av henne och överste Sterling skrev hem: "Miss Nightingale härskar nu enväldigt."⁵⁰

I de nedblodade operationssalarna framträdde Florence nästan magiska makt över människor. Hon utstrålade lugn och hennes blotta närvaro gav kraft att uthärda både smärta och lidande. Soldaterna berättade att de kysste hennes skugga när hon passerade.⁵¹ Genom de överlevande soldaterna spreds legenden om Florence Nightingale över landet, berättelsen om den nya Jeanne d'Arc, de fattigas hjälte.⁵²

*God bless Miss Nightingale,
May she be free from strife;
These are the prayers
Of the poor soldier's wife,⁵³*

4.1.3 Politikern

Efter att kriget tagit slut och Florence återvände hem hade hennes namn blivit känt. Folk samlades kring hennes namn som kom att symbolisera den goda och outtröttliga sjuksköterskan. Symbolen kring henne hade skapats av korrespondensen från Krim. Florence sågs som en krigshjälte vars namn skulle hyllas och göras levande, frasen *the lady with the lamp* började cirkulera. Sjuksköterskeyrket var enligt Florence ett kall, ett som hon avskilt sig helhjärtat för.⁵⁴

⁵⁰ Woodham-Smith. *Florence Nightingale, 1820 - 1910*, 136.

⁵¹ Ibid, 143.

⁵² Ibid, 164.

⁵³ Ibid, 164.

⁵⁴ Ibid, 219.

Enligt Woodham-Smith framträdde två gestalter som krigets sanna hjältar; soldaten och sjuksköterskan. Experimentet med sjuksköterskor hade alltså lyckats, tack vare Florence.⁵⁵ Efter hemkomsten var Florence fast besluten att fortsätta reformationen av den brittiska arméns sjukvård. Florence upplever att hon hade sett in i helvetet och kunde troligtvis inte lämna detta bakom sig, Woodham-Smith yrkar på att Florence efter kriget längtade efter handling, efter att få göra nytta.⁵⁶ Florence hade under Krimkriget och året innan fått ta ansvar för sitt eget liv och det upplevs som att hon inte är beredd att ge upp detta. Hennes liv har under en intensiv period fått betyda något mer än att socialisera och dricka te. Hon har gått igenom ett helvete men var inte redo att träda tillbaka. Florence är inte längre kvinnan som låter sig tyglas av vad som är passande utan har hittat sin väg mot ett meningsfullt liv.

Florence gav sig hän åt politiken, hon kom att bli reformarbetes ryggrad genom den fakta som hon bearbetade, analyserade och sedan framförde genom sina språkrör. Hon kom att ha en ovanligt auktoritär ställning.⁵⁷ Florence engagemang kan tydligt ses i relation till hennes minnen från krigets sjukhussalar där byråkratin och bristande kunskap orsakade mer död än krigandet i sig självt. Hon hade fått svälja mycket frustration som hon nu fick utlopp för. Under många år var hon aktiv och kom att bli Englands expert gällande frågor kring hälso- och sjukvård. Det betonas att Florence var outtröttlig i sitt arbete och hon presenteras som ambitiös och hennes strävan efter förändring upplevs inspirerande. Florence upplevs särskilt imponerande i det som hon åtar sig med tanke på att det mesta som hon utförde, utförde hon sängliggande då hon drabbades av sjukdom.

Hon sade att hon hade sett helvetet, och därför att hon hade sett helvetet kom hon en smula vid sidan av vanliga människor. Mellan henne och människor vardagliga sysslor och förströelser reste sig minnet av sjuksalarna i Skutari. Hon kunde aldrig glömma. [...] Hon anfäktades, icke av spöken, utan av fakta, fakta om sådant som kunde ha hindrats. Blodet ropade till henne från jorden, blodet från den spökarmé av lusiga, utmärglade människor som hade dött inför hennes ögon på sjukhusen i Skutari, men deras blod ropade "inte på hämnd utan på förbarmande med de efterlevande".⁵⁸

Utifrån citatet ovan kan man förstå att för Florence fanns inget alternativ än att fortsätta kampen. För henne var kriget inte slut på långa vägar. Det är något särskilt talande i citatet, bilden av en ung kvinna som kämpar både för och mot sig själv. Hon visar på en beslutsamhet att göra dessa

⁵⁵ Woodham-Smith. *Florence Nightingale, 1820 - 1910*, 180.

⁵⁶ *Ibid*, 183.

⁵⁷ *Ibid*, 198–199.

⁵⁸ *Ibid*, 182.

människor rätt. Men samtidigt ges bilden av fruktansvärda samvetsqual och ångest. Den hjälplöshet som Florence måste ha känt i många lägen när hon var tvungen att inte hjälpa någon trots att hon hade kunnat för att hon visste att hon skulle kunna hjälpa färre i det större loppet, det måste ha tärt på kvinnan som bara ville vårda och hjälpa.

Trots kroppslig svaghet beskrivs de senare åren som toppen på Florence arbetsliv. Hennes viljestyrka överträffar alla hinder.⁵⁹ ”Jag kan aldrig glömma.”⁶⁰

Ett av Florence större projekt under senare år var att förbättra de sanitära förhållandena för de brittiska arméerna i Indien och för de fattiga indiska bönderna. Detta hälsoprojekt arbetade hon på tillsammans med Sidney Herbert. Under åren möttes Florence av både sorg och motgång men hon vägrade att resignera. Hon vände sorgen och vreden till en drivkraft och reste sig igen med nytt mod. Hon kunde inte acceptera oduglighet eller likgiltighet, så länge hon levde var hon fast besluten att aldrig ge upp.⁶¹ Hennes hjärta brann för de svaga och försvarslösa. Florence var, hävdar Woodham-Smith, inte intresserad av frågor som jämlikhet. Man eller kvinna var irrelevant, det var inte en persons kön som hindrade, det var stupiditet och ignorans. Florence var ingen feminist men hon gjorde mer för det kvinnliga fältet än någon annan.⁶²

4.2 Damen med lampan – en bok om Florence Nightingale 1820–1920

Marianne Engbergs beskrivning av Florence Nightingale utgår från en nyfikenhet för den kvinna som var grundare för den moderna sjuksköterskeutbildningen. Utifrån författarens egen bakgrund som sjuksköterska kan man anta att hon genom sin utbildning kommit i kontakt med namnet Florence Nightingale och en nyfikenhet för personen har därefter fötts. Engberg ställer sig frågorna om vem Florence var och hur hennes liv egentligen såg ut.

4.2.1 Administratören

Engbergs skildring tar en kronologisk form och inleds med hur Florence föräldrar träffades och hur Florence och hennes äldre syster Parthenope döptes efter respektive födelsestad.⁶³ Engberg

⁵⁹ Woodham-Smith. *Florence Nightingale, 1820 - 1910*, 240.

⁶⁰ Ibid, 182.

⁶¹ Ibid, 254.

⁶² Ibid, 209.

⁶³ Engberg. *Damen med lampan – en bok om Florence Nightingale 1820 – 1910*, 13.

menar på att redan från en tidig ålder utmärkte sig Florence som ett annorlunda barn och sedan som en märklig ung kvinna.⁶⁴

Det är ingen tvekan om att systrarna presenteras som varandras motsatser. Florence upphöjs som en kvinna före sin tid medan Parthenope, enligt Engberg, personifierar tidens kvinnliga ideal. Parthenope är färglös, slarvig och glad. Hon blir lätt hysterisk när opassande samtalsämnen kommer på tal och hon påtvingar Florence att anpassa sig efter hennes behov.⁶⁵ Bilden av Florence är den av en ordentlig och metodisk ung kvinna. Hon besitter en förkärlek för administration och organisation på ett nästan pedantiskt sätt.⁶⁶

Florence visade nu hur ordentlig och metodisk hon var och satte sig noga in i resrouten och läste på om alla de sevärdheter de skulle besöka. Hon gjorde noggranna anteckningar, som hon tog med sig med mängder av papper och pennor, för att kunna föra resedagböcker och skriva hem till släktingarna.⁶⁷

Florence var en aktiv brevskriverska och under hela sitt liv skrev hon brev och texter. Hon var även en samlare vad gällde korrespondens och sparade alla brev vilka slutligen summerades till omkring 12 000 stycken.⁶⁸ Engberg lyfter in frågan i ett större perspektiv, nämligen om hur bristen på meningsfullt arbete leder till depression. Det finns en vilja att prata i termer av hur psykisk ohälsa då Engberg menar på att familjens kontroll och brist på förståelse ledde till att Florence började må allt sämre och att en dysterhet följde henne. Exempelvis började Florence att fundera över om Gud hade övergivit henne för att hon var en syndig människa.⁶⁹ Bilden som ges är att Florence är fast i en tillvaro av meningslöshet, ett liv som inte ger någon större mening. Engberg vill visa på hur det ytliga sällskapslivet kvävde Florence som allt mer längtade efter att få utföra något nyttigt.⁷⁰

Skulle hon inte kunna få besöka de underlydandes stugor, och hjälpa dem som hade det svårt med sjuka småbarn eller själva var sjuka? ” – ”Absolut inte” sa mrs Nightingale. ”Det var ingenting för unga oskyldiga flickor”.⁷¹

⁶⁴ Engberg. *Damen med lampan – en bok om Florence Nightingale 1820 – 1910*, 15.

⁶⁵ Ibid, 15–18.

⁶⁶ Ibid, 15.

⁶⁷ Ibid, 19.

⁶⁸ Ibid, 16. Florence sparade alltid en kladd av sina egna brev vilket författaren menar underlättat forskningen kring Florence Nightingale.

⁶⁹ Ibid, 21.

⁷⁰ Ibid, 22.

⁷¹ Ibid, 22.

Engbergs skildring av Florence går ut på att visa hur hon gång på gång försökte slå sig fri från familjens kontroll över hennes liv för att uppfylla hennes längtan efter en meningsfull syssla men också om det motstånd som hon möter. Detta ger bilden av en ung kvinna som står i en ständig konflikt mellan sin egen längtan och familjens förväntningar och hur påfrestande det är för en ung kvinna att inte passa in i sin roll men också hur svårt det är att slå sig fri. ”Nu gav Florence upp, det var tydligen inte meningen att hon skulle få lära sig sjukvård eller komma hemifrån. Hon återvände hem och slutade kämpa.”⁷²

Det kom att dröja många år innan Florence fick chansen att nyttja sin kunskap och fallenhet för sjukvård. Vid 33 års ålder erbjöds Florence tjänsten som föreståndarinna och var för första gången fri från familjens påtryckningar.⁷³ Engberg betonar starkt att Florence var en utmärkt hushållerska. Hon lyfter hur Florence sänkte sjukhusets utgifter, införskaffade bättre mat och förbättrade miljön.⁷⁴ Man ges en tydlig bild av att Florence äntligen är där hon ska vara, i en roll av ansvar och omhändertagande.

*Hon var också en god hushållare. Hon fann nämligen att man tidigare hade köpt små förråd av allting från olika leverantörer i närheten utan att först jämföra priser. Florence gjorde tvärtom. Hon inskaffade kostnadsförslag från många olika firmor och sedan köpte hon stora kvantiteter från den billigaste.*⁷⁵

4.2.2 Sjuksköterskan

Det mest centrala temat i Engbergs biografi rör Florence i rollen som sjuksköterska och Engberg lägger stor vikt vid att visa på Florence kvalifikationer och lämplighet för yrket. Florence lyfts fram som oerhört tjänstvillig som redan innan en officiell förfrågan kom hade beslutat sig för att göra sin plikt gentemot sitt land.

*Hans brev korsade ett brev från miss Nightingale, där hon i sin tur bad honom om tillåtelse att resa. Hon hade redan vidtagit åtgärder för att tillsammans med några likatänkande fara ut på egen bekostnad, men om hon fick ett officiellt uppdrag, så skulle allt bli så mycket lättare.*⁷⁶

Det är en talande beskrivning av Florence karaktär. En modig och engagerad sjuksköterska som är beredd att bekosta en resa ur egen ficka. Florence var villig att lämna sin tjänst som

⁷² Engberg. *Damen med lampan – en bok om Florence Nightingale 1820 – 1910*, 36.

⁷³ Ibid, 35–37.

⁷⁴ Ibid, 37.

⁷⁵ Ibid, 37.

⁷⁶ Ibid, 43.

föreståndarinna för att bege sig ut i kriget och direkt börjar hon förbereda med förråd och andra nödvändigheter, och som den generösa person som Florence är bekostar hon större delen av materialet själv.⁷⁷

Nu när Florence slagit sig fri från familjens bojar har bilden av en frustrerad och deprimerad kvinna bytts ut mot den av en driven och passionerad kvinna. Nu presenteras Florence som en stark karaktär som vet vad hon vill och hur hon ska uppnå sitt mål. Den första tiden på Skutari präglades av motgångar och Florence mottogs av ohövliga läkare och en skepticism mot henne och hennes uppdrag.⁷⁸ Men Florence eller ”The lady-in-chief” börjar direkt att ordna upp för att få ordning i kaoset. Hon hade tydligen ett öga för vad som behövde göras och såg till att få det gjort. Hennes renlighetsiver blev först upphov till skratt och hån men detta avtog efter att det började ge resultat.⁷⁹

Många skrattade åt miss Nightingale och hennes renlighetsiver, med de kunde inte undgå att se resultatet. Sköterskorna hade kommit till Skutari i oktober och redan ett halvår senare hade dödsiffrorna sjunkit betydligt och de sjuka soldaterna såg ut att må mycket bättre trots sina infektioner, därför att någon verkligen brydde sig om dem.⁸⁰

Det råder ingen tvekan om att *någon* i citatet ovan åsyftar Florence. Det är tydligt i Engbergs beskrivning att Florence var en person med ett stort hjärta men som samtidigt inte var rädd för att ta tag i konflikter och lösa problem. Ett exempel på hur Florence karaktär framställs var att hon offrade av sin egen hälsa och tid för att utföra sitt arbete. Här har uttrycket ”There is so much to be done” myntats och som åsyftar på att Florence ständigt såg mer behov än vad hon förmådde täcka.⁸¹ Engberg vill tydligt visa på Florence som en ledargestalt, ”The lady-in-chief”, som styrde med järnhand men som alltid hade patienternas bästa för ögonen. Latent ligger att Florence även hade som avsikt att med sina strikta regler höja sjuksköterskeyrkets status.

Vidare framställs Florence som engagerad och passionerad. Engberg menar på att när Florence såg ett problem tog hon fram en lösning utifrån hennes kapacitet. Exempelvis skrev hon till drottningen gällande att sjuka soldater inte fick någon sold under tiden de var sjuka. Detta ledde

⁷⁷ Engberg. *Damen med lampan – en bok om Florence Nightingale 1820 – 1910*, 43.

⁷⁸ *Ibid*, 46–47.

⁷⁹ *Ibid*, 47.

⁸⁰ *Ibid*, 49.

⁸¹ *Ibid*, 53.

till att drottningen förmådde parlamentet att ändra på soldaternas löneförhållande.⁸² Florence kan alltså ses som en handlingens kvinna som gör det hon kan, hon går den extra milen trots att hon inte behövde.

Under denna tid rapporterade korrespondenter hem om hur situation såg ut och allmänheten fick veta om hur illa det var ställt på fältet och hur soldaterna behandlades.⁸³ Uttrycket *damen med lampan*, *the lady with the lamp* myntades av poeten Henry Wadsworth Longfellow.⁸⁴ Engberg skriver att legenden om Florence Nightingale föddes av att många soldater skrev eller berättade efter hemkomsten om denna person som tagit så väl hand om dem. Att hon om nätterna gick runt på avdelningarna med en ljuslykta i handen och hennes närvaro spred lugn bland de sårade och sjuka.⁸⁵

1856 undertecknades fredsfördraget av de inblandade länderna och Skutari tömdes succesivt på både soldater, läkare och sjuksköterskor. Florence Nightingale var bland de sista att lämna då hon stannade kvar för att se över packningen av utrustningen. Det kan tyda på att hon inte ville åka hem utan att veta att arbetet är avklarat, hon såg det som sitt ansvar att fullgöra arbetet enda ut. Engberg menar dessutom att Florence Nightingale skydde den uppståndelsen som väntade hennes hemkomst. Tidningarna skrev om henne och kallade henne ängeln i öster.⁸⁶

4.2.3 Politikern

Engberg tillskriver Florence större politiskt inflyttande än någon annan kvinna i England, med undantag för drottningen. Florence engagerade sig i frågor som militär och civil sjukvård och för förbättrade sanitära förhållanden i England men även i Indien.⁸⁷ Under den första tiden efter hemkomsten drog Florence sig undan sociala sammanhang. Hon var utmattad och börjar så småningom sammanställa en rapport om upplevelsorna från Krim kriget.⁸⁸

Den sista bild som Engberg presenterar av Florence är den av en kvinna som nu har hittat sin plats och därmed sin styrka. Den Florence som man möter efter kriget är inte längre en spädd och vek gestalt utan en rakryggad och självständig kvinna. Florence är inte längre rädd för att

⁸² Engberg. *Damen med lampan – en bok om Florence Nightingale 1820 – 1910*, 57.

⁸³ Ibid, 41.

⁸⁴ Ibid, 53.

⁸⁵ Ibid, 53.

⁸⁶ Ibid, 58.

⁸⁷ Ibid, 61.

⁸⁸ Ibid, 59.

ta konflikter med familjen och bryter med dem då hon inte vill anpassa sig efter deras regler igen.

En dag sprack bubblan. Miss Nightingale fick ett våldsamt utbrott. Hon ville inte ha osämja, sa hon, men det var hennes liv och hennes själsliga hälsa som stod på spel och nu var måttet rågat [...] Hon skrek och grälade på Parthe som var så osjälvständig och hade så stora krav på lillasyster och hon hade en hel del att säga sin mor också.⁸⁹

Florence aktioner beskrivs som berättigande då familjen sedan länge hindrat henne och bidragit till känslan av missmod som hon länge levde under. Att Florence nu rakryggat säger ifrån och står upp för sig själv upplevs vara på tiden. Florence som nu är fri kastar sig över möjligheten att förbättra den militära sjukvården och hon är outtröttlig. Hennes engagemang visar sig tydligt då hon ständigt arbetar och återkommande nämns frasen hon kommit att förknippas med ”There is so much to be done, and so little time”.⁹⁰

En svaghet som Engberg belyser var att Florence hade lite förståelse för klagan och ursäkter. Då Florence själv kämpade på ihärdigt trots sjukdom.⁹¹ Frågor som var viktiga för henne var som bekant sanitära faciliteter, utformning av logement, standarden av vatten och avlopp samt kost.

Florence agerade i parlamentet genom språkrör, bland annat Sidney Herbert. Hon var delaktig i framtagandet av ritningar för nya militärsjukhus och hon gav ut en bok kring byggandet av sjukhus där hon beskrev minsta lilla detalj som exempelvis avståndet mellan sängar och hur stora rummen borde vara.⁹²

Engberg vill lyfta fram både Florence kompetens och hennes passion för sjukvård. Engberg beskriver flera av Florence projekt som exempelvis hälsoprojektet i Indien där Florence ägnade över 25 år med att förbättra de sanitära förhållandena på sjukhusen, hon var samtidigt engagerad i frågor kring odling, skola och sjuksköterskeutbildning.⁹³ Florence visar hur hon bryr sig om sina sjuksköterskor genom att kämpa för yrkets status. Hon är tydlig med att sjuksköterskor ska

⁸⁹ Engberg. *Damen med lampan – en bok om Florence Nightingale 1820 – 1910*, 61.

⁹⁰ Ibid, 68.

⁹¹ Ibid, 68.

⁹² Ibid, 70–72.

⁹³ Ibid, 75–76.

avlönas. Det handlade inte om ett kall från Gud att bli sjuksköterska även om hon ansåg att en god sjuksköterska kände en maning att ge sig till yrket.⁹⁴

Avslutningsvis kan man konstatera att Engberg syftar till att visa på hur Florence höjde ett yrke från bottenskräpet till ett väl ansett yrke och att Florence förtjänar respekt och anseende för sina handlingar.

4.3 Hon var ingen Florence Nightingale: Människan bakom myten

Moberg började tidigt att intressera sig för personen Florence Nightingale och fascinerades av henne men också frustrerades över att hon förpassats till historien som en konstig tant.⁹⁵

Men hur skulle han ha kunnat höra något som ingen talar om? Historia – det är en berättelse om män och krig, inte om kvinnor och sjukvård. Det vi får lära oss i skolan är hur män har dödat, inte hur kvinnor har vårdat.⁹⁶

Moberg är öppet kritisk mot hur historieskrivningen har framställt storslagna kvinnor, i det mansdominerade prestationssamhället har kvinnliga förebilder lågt anseende. Moberg hävdar att de kvinnor som syns i det offentliga vanligtvis fläckas av föreställningar som exempelvis att ”kvinnor inte kan hålla sams”.⁹⁷ Mobergs skildring av Florence tar avstamp från den mytbild som författaren menar på finns kring Florence idag. Myten om att Florence var en självupppoffrande sjuksköterska som så såg yrket som ett kall från ovan. Att Florence genom mytbilden förvrängts till sin egen motsats.⁹⁸

Nästan alla har hört hennes namn. Det finns många föreställningar om Florence Nightingale och de flesta utgår från att hon var en ängel i människogestalt. Hon begärde enligt myten att vårdarbete skulle utföras utan ersättning och hon offrade sig helt för andra. Denna bild är så felaktig att den kan betecknas som en vanföreställning. Hon var i själva verket en kvinna med järnvilja och hon var mycket intresserad av siffror.⁹⁹

⁹⁴ Engberg. *Damen med lampan – en bok om Florence Nightingale 1820 – 1910*, 75.

⁹⁵ Moberg. *Hon var ingen Florence Nightingale: Människan bakom myten*, 10.

⁹⁶ *Ibid*, 10.

⁹⁷ *Ibid*, 12.

⁹⁸ *Ibid*, 13–15.

⁹⁹ *Ibid*, 15.

Bilden som är kvar, menar Moberg, är den av en mild och försynt kvinna vars storslagna gärningar glömts bort. Borta är den kraftfulla förebilden med ett brinnande intresse för statistik och ekonomi. Det är denna sida av Florence Nightingale som Moberg vill återerövra.

4.3.1 Administratören

Moberg inleder sin biografi med att återigen kritisera manssamhället som förfalskat bilden av Florence. ”Patriarkatet har kidnappat bilden av henne och gjort om den efter sina egna behov, något som ofta blivit starka kvinnors öde historien igenom”.¹⁰⁰

Vilka syften som Moberg skriver om förtydligas inte men det ligger underförstått att bilden av Florence inte stämmer överens med den enligt Moberg verkliga personen som levde och verkade under 1800-talet. Moberg framställer Florence som en kraftfull och inspirerande förebild. Hon var intelligent och hade en vilja av stål. Florence var en djupt empatisk person med ett stort hjärta för de fattiga.¹⁰¹

Mobergs intention är tydligen när hon beskriver Florence egenskaper. Hon vill visa på att en kvinna kan vara både stark och empatisk utan att vara en motsägelse. Moberg menar på att Florence var en kvinna före sin tid och bröt mot sin sociala status. Utifrån Mobergs beskrivning framgår det att hon ser Florence som en av tidens banbrytande feminister.¹⁰²

*Hon var en människa med ovanlig nyfikenhet, uthållighet, envishet och en okuvlighet som gjorde att hon vägrade resignera, vägrade vänja sig vid tillvarons orättvisor.*¹⁰³

I Mobergs framställning möter man en ung kvinna som vägrar anpassa sig, som inte passade in. Hon ville något mer än vad som var passande för tidens kvinnor. ”Florence Nightingale uppfattade redan som liten besöken hos fattiga och sjuka som någonting viktigare och mer intressant än släktens stora umgänge med utflykter, visiter och kalas”.¹⁰⁴

När man tar del av hennes tankar om hur ett samhälle borde vara organiserat känns det som att möta den kvinnliga ideolog som fattades när 1800-talets -ismer tog form. Om hon hade presenterat ett Nightingalemanifest hade vi haft en ideologi för vår

¹⁰⁰ Moberg. *Hon var ingen Florence Nightingale: Människan bakom myten*, 16.

¹⁰¹ Ibid, 15–17.

¹⁰² Ibid, 16–17.

¹⁰³ Ibid, 17.

¹⁰⁴ Ibid, 18.

tid: ett välfärdssamhälle för kvinnor och barn, ett samhälle för svaga och utstötta”¹⁰⁵

Bilden som Moberg utifrån citatet ovan målar upp är oerhört talande. Florence framställs som en pionjär, en otroligt viktig karaktär för tidens utveckling men också som en nutidskvinna som dagens kvinnor skulle kunna ha som förebild. Hon var inte bara engagerad, hon var en mångfacetterad person och hade en gedigen utbildning. Hon var en flitig skribent som berörde ämnen som krig, fattigdom, sjukvård och organisation.¹⁰⁶

Moberg beskriver kortfattat Florence uppväxt, att de båda systrarna hade hälsoproblem och att de det tidigt särskilde sig från varandra och det rådde en spänning mellan dem. Florence var den tydliga ledaren av de två och Parthenope kom att utveckla ett stark beroende av sin yngre syster. Florence var inte som andra barn, hon var inte olydig men underlig och envis.¹⁰⁷ Moberg riktat mer fokus på Florence gudsrelation. Florence hade en stark relation till Gud och upplevde vid flera tillfällen hur Gud talade till henne och kallade henne till sin tjänst.

*Gud var i detta fall en klart feministisk högre makt. Florence Nightingale var utvald att bli Guds tjänarinna, hans hand-maid, på jorden. Hennes Gud stod på kvinnans sida i striden för rätten till ett eget arbete och en egen inkomst. [...] Politiken var ett av hans viktigaste instrument. Men det skulle ta många år innan Florence Nightingale blev klar över exakt vad Gud hade kallat henne till.*¹⁰⁸

Utifrån citatet ovan förmedlas hur Florence utkämpade en strid för att nå sitt mål, att få utbilda sig och arbeta inom sjukvård. Florence familj förstod inte Florence längtan efter att få arbeta, de såg hennes idéer som bisarra.¹⁰⁹ Men Florence var uthärdlig och efter många års kamp tilläts hon slutligen att genomgå en sjuksköterskeutbildning på Kaiserswerth. I tre månader stannade Florence Nightingale på Kaiserswerth och utbildade sig men hennes breda kunskap byggde även på år av studier av allt slags material hon kommit åt och besök på olika vårdinrättningar hon haft möjlighet att besöka.¹¹⁰ 1853 fick Florence Nightingale möjligheten till sin första riktiga anställning. Hon erbjöds positionen som föreståndarinna för en institution i London för

¹⁰⁵ Moberg. *Hon var ingen Florence Nightingale: Människan bakom myten*, 19.

¹⁰⁶ Ibid, 27.

¹⁰⁷ Ibid, 36–39.

¹⁰⁸ Ibid, 41–42.

¹⁰⁹ Ibid, 66.

¹¹⁰ Ibid, 80.

äldre, sjuka damer från finare familjer, *Institution for Ill Gentlewomen in Distressed Circumstances*.¹¹¹

I rollen som föreståndarinna beskrivs Florence som en företagsam och driftig person. Hon stod i en ständig maktkamp som krävde list och talförhet för att driva igenom förslag. Florence var helt enkelt rätt person på rätt plats.¹¹²

4.3.2 Sjuksköterskan

Krigsministern, Sidney Herbert, var tveksam till att fråga Florence om att leda en sjukskötersketrupp till Skutari då denna tjänst skulle påverka hennes andra plikter. Herbert var dock övertygad om att framgången med fältsjuksköterskor skulle bero på Florence medverkan.¹¹³

Florence hade under sina resor träffat en mängd olika kontakter som kom att spela en stor roll i hennes liv. Hon var alltså en inbjudande person som gjorde intryck på människor. Hon var en karaktär som man mindes, hon beskrivs som en människokännare och som hade lätt för att lära känna människor på riktigt. Vilket visade sig vara värdefullt när Florence begav sig ut till Skutari. Trots Florence färgstarka och karismatiska personlighet att hade troligtvis inte klarat av alla de prövningar som hon skulle ställas inför utan det stora kontaktnät hon hade kring sig.¹¹⁴

Florence ägnade den första tiden på Skutari med att reda upp den sanitära oordningen på sjukhuset. Florence tog uppgiften på största allvar och man kan säga att hennes första kamp var mot löss och råttor och hon bekostade stora delar av utrustning och material från sin egen ficka.¹¹⁵ Florence visar gång på gång sin lämplighet för sjuksköterskeyrket, trots motstånd från sjukvårdare på plats som öppet visade sitt förakt mot Florence och hennes trupp så lät Florence detta inte hindra henne. Hon visar på rådighet i hur hon hanterar de situationer hon hamnar i och visade succesivt att hon var en viktig resurs. Florence insåg att hon behövde visa att hon var en resurs och inte ett hinder och börjar exempelvis att organisera om mathållningen och återigen bekostar hon stora delar av utrustningen själv.¹¹⁶ Det är tydligt hur Moberg vill visa på

¹¹¹ Moberg. *Hon var ingen Florence Nightingale: Människan bakom myten*, 86–87.

¹¹² *Ibid*, 90–91.

¹¹³ *Ibid*, 103–104.

¹¹⁴ *Ibid*, 108.

¹¹⁵ *Ibid*, 111–112.

¹¹⁶ *Ibid*, 117.

hur generös och fyndig Florence var. Det finns en tydlig framställning av kvinnan som genom eftertänksamhet stegvis gör sig outhärlig och tar mer och mer plats på ett sätt som inte känns allt för hotande för den rådande makthierarkin. Florence var en kvinna av stål men som inte var rädd att använda en mjukare approach för att få önskat resultat. Florence är så långt från en undergiven och resignerar kvinna man kan tänka sig och hon är otroligt handlingskapabel som inte skyr konflikter.

Under de sista månaderna innan krigets slut blev Florence själv allvarligt sjuk. Hon drabbades av Krimfeber och blev sängliggande i tre månader.¹¹⁷ Trots sjukdom fortsatte Florence att arbeta, hon prioriterade bort sin egen hälsa för sitt arbetes skull.¹¹⁸ Hon var trogen uppgiften och vägrade att ge upp innan hennes uppgift var slutförd. Våren 1856 var kriget slut och sjuksköterskorna begav sig hemåt. Florence Nightingale var bland de sista att lämna då hon in i det sista ansvarade för det praktiska med hemresor för alla patienter.¹¹⁹

4.3.3 Politikern

Krimkriget var det första krig där telegrafin möjliggjorde för korrespondens på långa avstånd. För första gången kunde allmänheten följa krigets gång. Detta gav pressen möjlighet att påverka krigets utveckling. När Florence Nightingales sändes ut till kriget som ledare för den efterfrågade truppen sjuksköterskor cirkulerade hennes namn i pressen och allmänheten undrade vem denna kvinna var.¹²⁰

Florence reste hem inkognito för att till varje pris undvika uppmärksamhet.¹²¹ Efter kriget plågades Florence av berömmelsen som hon fick och hon kände sig uttömd. Hon satte direkt igång med att skriva ner sina upplevelser och hade som mål att reformera den militära sjukvården.¹²² Florence såg behovet av ett fungerande sjukhussystem i freds- liksom i krigstider.

Den bilden som Moberg pekar på är en kvinna med sann hängivenhet gentemot de soldater som hon mött. En känsla av medmänsklighet där Florence även efter tjänstgöringen fortsätter att kämpa för förbättrad sjukvård för samhällets bottenklick. En omsorgsfull och uppoffrande vårdare som med hjälp av statistik kunde visa på hur hennes metoder minskat dödligheten från

¹¹⁷ Även kallats undulantfeber eller brucellos. En sjukdom som Florence Nightingale aldrig helt tillfrisknade från.

¹¹⁸ Moberg. *Hon var ingen Florence Nightingale: Människan bakom myten*, 128.

¹¹⁹ *Ibid*, 129–130.

¹²⁰ *Ibid*, 109.

¹²¹ *Ibid*, 130.

¹²² *Ibid*, 131.

44% till 2% under endast ett år på Skutari.¹²³ Genomgående i Mobergs skildring är den symmetriska balansen mellan hjärta och hjärna. Florence var en intelligent kvinna vilket inte får glömmas bort i ljuset av hennes goda gärningar.

För att kunna påverka behövde hon språkrör som kunde föra hennes talan inom den politiska arenan. Florence var en person som visste vad och ville och hur hon skulle komma dit. Hon var ytterst målmedveten vilket dock kunde återspeglas i en viss irritation över andra kvinnor som inte vågade gå samma väg som hon.

Det var ovanligt att en kvinna gjorde så, och hennes irritation över att andra inte kunde arbeta på samma sätt slog ibland över i förakt. Hon identifierade sig med människor som arbetade, alltså män, och kallade sig gärna »en handlingens man« eller en »affärsman«. Men ordet affär i hennes mun var inte detsamma som i dagens mening. Hennes uppdrag på jorden var att som trofast medhjälpare sköta God's business, Guds affärer.¹²⁴

Florence bröt inte bara in på ett mansdominerat område, hon gjorde det med en gudomlig auktoritet. Moberg anvisar på Florence hade en stark guds relation samt en hög moralisk kompass som styrde hennes agerande.

Det går att utläsa en viss kritik gentemot kvinnor som inte arbetade och som lät sig bindas av tidens ideal. Florence beundras för hennes kamp att slå sig fri från den typiska kvinnliga rollen som Moberg ifrågasätter.

Ett av Florence stora projekt under senare år var att förbättra de sanitära förhållandena för de brittiska arméerna i Indien och för de fattiga indiska bönderna. Detta var en fråga som låg Florence varmt om hjärtat och som tog upp stor del av hennes tid.¹²⁵

För att vara en, enligt Moberg, inspirerande feminist så la Florence betydligt mindre fokus på den politiska kampen för kvinnors rättigheter. Hon frustrerades över kvinnors klagan över brist på meningsfullt arbete, hon hade ju skapat ett som dessutom var välbetalt. Inte heller kvinnlig rösträtt intresserade henne, frågan om arbete lägg henne närmre om hjärtat.¹²⁶ Det är förståeligt att Florence frustreras över andra kvinnors brist på engagemang för deras egna liv när hon själv fått kämpa för minsta steg hon tagit. Dock så kan Florence ses som före sin tid, hon var delaktig i en förändringsprocess och har tagit en plats i historien som en kvinna som var beredd att träda

¹²³ Moberg. *Hon var ingen Florence Nightingale: Människan bakom myten*, 134.

¹²⁴ Ibid, 141.

¹²⁵ Ibid, 177.

¹²⁶ Ibid, 142.

ur sin bekvämlighet för att ägna livet åt att vårda andra. Det var ytterst ovanligt för en kvinna av hennes status och hennes gärningar har fått henne att bli en symbol för godhet. När soldaterna från Krim beskrev henne så var det som en ängel i människogestalt. Dessa lovord har enligt Moberg lagt grunden för den allmänna bilden av Florence som den självupppoffrande sjuksköterskan. Men hon var så mycket mer än så, hon var en kvinna av vilja och stål som var med och förändrade samhället.¹²⁷

5. Analys av resultatet

I följande avsnitt kommer resultatet att analyseras och diskuteras utifrån frågeställningarna såväl som tidigare forskning och den teoretiska ansatsen. Studiens syfte var att undersöka hur tre författare framställde Florence Nightingale utifrån tre olika teman. För att uppfylla syftet ställdes fyra frågor till källmaterialet, dessa var:

- Hur framställs Florence Nightingale som administratör i biografierna?
- Hur framställs Florence Nightingale som sjuksköterska i biografierna?
- Hur framställs Florence Nightingale som politiker i biografierna?
- Hur har framställningen förändrats över tid?

Resultatet kommer att analyseras och diskuteras under respektive frågeställning.

5.1 Hur framställs Florence Nightingale som administratör i biografierna?

Den genomgående bilden av Florence som alla tre författare presenterar är den av en ung kvinna som inte passar in i den roll hon fötts in i. Det är en konfliktfylld ung Florence som man möter och som står i en ständig kamp mot familjen, omständigheterna och med sig själv. Marte Handal menade på att Florence verkliga jag skyntades genom hennes texter. En identitet som kontrasterade gentemot samhällets sätt att tänka för Florence banade sin egen väg och omformulerade vad det innebar att vara kvinna under sin tid. Handal i likhet med resultatet från denna undersökning menar på att Florence frustrerades över de restriktioner hennes roll medfört och hon krävde en meningsfull tillvaro. Florence påverkades av tidens normer och förväntningar, hennes omgivning präglades av vad som sågs som lämpligt och respektabelt.

¹²⁷ Moberg. *Hon var ingen Florence Nightingale: Människan bakom myten*, 15.

Woodham-Smith beskriver Florence i liknande ordalag som Handal, hon beskriver Florence som en kontrast, både gentemot samhället men även gentemot henne själv. Hon var den pusselbit som inte riktigt passade in. Tidens vanliga nöjen uttråkade henne och de stränga kraven försatte Florence i ett läge där hon tvingades fly verkligheten för att behålla sin egenhet. Engbergs skildring bottenar i hälsoaspekten och handlar om det psykiska måendet i relation med en meningsfull tillvaro. Engberg menar på att när en person är där hon ska vara mår hela människan bra och detta märks tydligt med Florence. Genom Engbergs skildring får man följa Florence resa från malplacerad och olycklig i en roll där hon inte platsar till levnadsglad och passionerad i den roll som alltid var hennes att fylla, den av ansvar och omhändertagande. Mobergs skildring utgår från liknande beskrivning som både Woodham-Smith och Engberg men hon fokuserar sedan främst på den kämpande versionen av Florence. Moberg skildrar Florence som en pionjär och kvinnokämpe, en kvinna som vägrade ge vika för det som var mer korrekt, hon var en kvinna före sin tid och fick ta den tuffa kamp som Moberg menar att starka kvinnor i alla tider fått möta men det viktiga är att Florence besegrade allt motstånd och formade så småningom sitt eget liv.

Sammanfattningsvis kan det alltså konstateras att författarna är ense om att Florence inte passade in i de mönster som han befann sig inom. Hon var på många sätt en kontrast och tvingades kämpa i många år. Framställningarna har en gemensam grund men likväl tydliga skillnader, Woodham-Smith har ett större fokus på konflikten, både den inre och yttre. Engberg intresserar sig för den fysiska och psykiska hälsan och hur meningslöshet kan leda till depression vilket hon anser skedde med Florence. Moberg ser framför sig den brinnande feministen som banar väg för framtida kvinnor, hon belyser den Florence som vägrade resignera. Florence levde i ett samhälle där ett tydligt ordnat system rådde över män och kvinnors roller, Florence visste vad som förväntades av en kvinna i hennes position men hon lyckades att bryta sig fri men vägen dit var konfliktfylld och krävande men hon lyckades och när hon väl fann den frihet hon länge sökt vägrade hon att släppa taget.

5.2 Hur skildras Florence Nightingale som sjuksköterska i biografierna?

Det råder en tydlig konsensus mellan författarna att Florence var en driven och engagerad sjuksköterska. Hon var rätt person på rätt plats. Bilden av Florence har förändrats, från att inte ha en tydlig plats och en ständig konflikt med och mot sig själv till att presenteras som en stark ledargestalt. Woodham-Smith förmedlar en bild av en kvinna som äntligen fått sin chans att

växa i sig själv och i sitt ansvar. Florence har gått från en verklighetsfrånvärd drömmare till en starkt verklighetsförankrad ledare med skin på näsan som kunde ryta ifrån. Engbergs beskriver Florence tjänstgöring något annorlunda än Woodham-Smith och Moberg, Engberg, som i övrigt lägger större delen av sin skildring på sjuksköterskan Florence, nämner inte den inledande tid då Florence tvingades avvakta med att vårda sjuka. Engberg hävdar istället att Florence eller *The lady in chief* som hon benämns som direkt tog kommando och började styra upp i kaoset. Engberg vill tydligt framhäva en Florence med hjärta och hjärna på rätt plats, en kvinna i kontroll. Moberg målar upp bilden av en kvinna som var både omtänksam och driftig. Florence visste vart hon skulle och hur hon skulle ta sig dit. Hon utmanar den rådande makthierarkin men på ett sätt där hon stegvis visar att hon är en nödvändig komponent. Hon kunde visa sig undergiven men hon skulle aldrig resignera utan allt hon gjorde var för ett högre syfte.

Sammanfattningsvis kan nämnas att alla författare är överens om att Florence var rätt kvinna för uppgiften. Omständigheterna var inte de bästa men som Woodham-Smith uttryckte det, Florence var det säkraste kortet att spela på. Bilden av Florence som en tydlig auktoritet är genomgående i alla tre biografier. Författarna har intresserat sig för olika detaljer men gemensamt för alla tre är en tydlig förändring av hur bilden av Florence har förändrats och hon upplevs ha hittat sin egen identitet vilket kommer att stämma väl överens med Heather Kellys poängtering om att tiden på Krim inte var höjdpunkten på Florence karriär utan startskottet.

5.3 Hur skildras Florence Nightingale som politiker i biografierna?

Den bild som författarna presenterar är den av en utmattad kvinna som återvänder hem, utmattad men fast beslutsam. Bilden av Florence har mognat till en vuxen kvinna med livserfarenhet. Det så kallade experimentet med sjuksköterskor i fält blev lyckat och sjuksköterskeyrket har nu en helt annan status tack vare Florence. Huruvida Florence såg yrket som ett kall finns det delade uppfattningar om. Woodham-Smith hävdar att Florence såg det som ett kall, ett som hon själv helhjärtat gett sig hän åt. Engberg menar istället på att det inte handlade om ett kall från Gud men att Florence ansåg att en god sjuksköterska kände någon slags maning att ge sig till yrket. Moberg betonar istället att Florence menade sig vara kallad till Guds tjänst och detta tog sig i uttryck genom sjuksköterskans kall och senare som reformator.

Woodham-Smith ger en mer holistisk framställning av Florence tid efter tjänstgöringen, betoningen ligger på varför Florence var så driven och menar på att minnena plågade henne,

hon upprepade ständigt att hon inte fick glömma det hon sett. Engberg intresserar sig betydligt mer på att visa hur bilden av Florence förändras och presenterar nu Florence som en kvinna som hittat sin plats, man möter en självständig kvinna som står raggyggad inför de utmaningar hon kommer att möta. Florence spelar nu efter sina egna regler. Moberg inriktar sig på att motbevisa den mytbild som hon hävdar finns kring Florence idag. Moberg framställer Florence som en målmedveten person som visste vad hon ville. En feminist som bröt in på ett mansdominerat område, Florence ska ses som en kvinnorrättskämpe som bröts sig fri från tidens påtvingade ideal. Hon var en banbrytande kvinna som intog ny mark och var delaktig i att förändra samhället. Woodham-Smith kontrasterar denna framställning, hon menar bestämt på att Florence definitivt inte var en feminist även om hon förändrade spelfältet för kvinnor. Hon var inte intresserad av jämlikhet då hon, enligt Woodham-Smith, inte såg könet som det största hindret för en kvinna utan ignoransen.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det är en förändrad bild av Florence som framställs. Hon ses som en mogen kvinna som hittat rätt, oavsett om det var en kallelse eller ej så var hon där hon var menad att vara. Den största motsägelsen i framställningarna är huruvida Florence var en feminist eller ej, men bortsatt från beteckningar så är alla tre författare ense om att Florence hade en stor påverkan på sin samtid och även på framtiden. Florence växte upp i ett samhälle där hon tilldelades en roll utifrån tidens föreställningar om manligt och kvinnligt. Det fanns en tydlig uppdelning mellan könen men medan Florence uppvisade på många typiska kvinnliga drag så passade hon inte in i mallen, hon var ett undantag och bröt in i den manliga hierarkin och utmanade rådande tankesätt och värderingar.

5.4 Hur har framställningen förändrats över tid?

Woodham-Smiths framställning syftade åt att ge en fullständig bild av Florence och hon intresserade sig särskilt för att lyfta fram den klyfta som formades mellan Florence och hennes omgivning. Skildringen utgår till stor del utifrån inre och yttre konflikter och läsaren får följa hur Florence bryter sig fri från omständigheternas krav och förväntningar för att följa sin egen väg. Bilden förändras succesivt från en vilse och frustrerad ung kvinna till en stark ledare och slutligen till en passionerad men ångestdriven mogen dam. Konflikten är en ständig del av Florence liv men hon växer sig starkare och lär sig omvandla känslorna till ett driv.

Engbergs skildring tar ett tydligt avstamp inom författarens egen intressesfär, sjukvård och ohälsa. Engberg ger en kronologisk men nedkortad framställning och intresserar sig främst för

Florence som sjuksköterska och hennes påverkan inom yrket. Förändringen här ligger främst i vilket utrymme som innehåll ges samt vilka delar som tagits bort, Engberg berör exempelvis inte första tiden på Skutari alls utan går direkt in på de förändringar som Florence bidrog till medan Woodham-Smith strävar efter en detaljerad framställning. Engberg och Moberg har istället mer tematisk framställning.

Mobergs biografi är den som skiljer sig mest från övriga två och visar på den tydligaste förändringen i framställningen av Florence. Moberg lägger ett mer nutida perspektiv i framställningen samt en feministisk tolkning. Hennes framställning berör teman som feminism och kvinnoyn, gudssyn och teologi, ledarskap etc. Det finns en tydlig agenda bakom Mobergs framställning nämligen den att återerövra den starka historiska kvinnan som enligt Moberg blivit kidnappad av patriarkatet. Moberg vill visa på den förebild som är lika aktuell idag.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att framställningen över tid har kommit att fokuseras till olika aspekter av Florence liv beroende på författarens intresse. Moberg som står för den tydligaste förändringen vill skildra en kvinna som inte anpassade sig efter normer och förväntningar utan en kvinna som kämpade för sin rätt att välja själv. En kvinna som bryter mot tradition och som inte anpassar sig efter vad som är passande.

6. Slutdiskussion

Studien har haft som syfte att undersöka hur Florence Nightingale har framställs och hur denna framställning förändrats över tid. Med facit i hand så kan jag konstatera att jag resultatet inte var det jag hade förväntat mig. Genom att sätta mig in i flera olika författares tolkningar har min egen förutfattade bild av Florence utmanats. Det är intressant hur en person kan skildras på flera sätt och vem personen Florence verkligen var kommer troligtvis aldrig helt att tydliggöras. Att närma sig en historisk person innefattar alltid en konstruktion av tillgänglig information. I denna studie har jag utgått från biografier vilket innebär att det resultat som presenterats påverkas av författarna, ingen skildring är helt objektiv.

Som Moberg är inne på så behövs fler kvinnliga förebilder och historien omskapas genom att kvinnorna börjar ta plats. Florence kan absolut ses som en förgrundsfigur för den feministiska vågen men hon själv var ingen feminist. Om Florence levde och varit verksam idag skulle hennes tankar utan tvivel mötas av medhåll från de flesta håll. Ett Nightingalemanifest skulle helt klart fungerat och varit applicerbart idag. Men nu levde Florence under en helt annan tid och att anlägga ett nutida perspektiv på hennes karaktär är inte möjligt. Det går inte att som Moberg gör och använda dagens feministiska glasögon i granskningen av Florence. En historisk aktör måste ses i ljuset från den tid hon faktiskt levde i och granskas efter de omständigheter och förutsättningar som gäller. Utifrån vårt moderna samhälle skulle Florence med största sannolikhet klassas som feminist, hon var en kvinna som tog plats och som gjorde sin röst hörd. Hon kämpade för rätten att få arbeta och menade på att individens kvalifikationer var det viktiga i yrkesrollen, inte könet. Men den Florence som levde under 1800-talet var inte någon feminist, hon var helt ointresserad av frågor som kvinnlig rösträtt eller jämlikhet mellan könen. Hon hade aldrig sett könet som ett problem utan ansåg att det stupiditeten som hindrade människor.

Florence var och bör skildras som en förebild, men vi behöver se henne för den hon faktiskt var. Hon är en intressant person att fördjupa sig kring och hennes arv är fascinerande. Det som framför allt är intressant är att Florence har blivit ihågkommen utifrån sin roll som sjuksköterska. De flesta som hört hennes namn förknippar henne utifrån yrkesrollen men faktum är att sjuksköterskan var den minsta delen av hennes liv. Florence arbetade under cirka ett år som föreståndarinna och var sedan i tjänst under Krimkriget. Efter kriget var Florence engagerad i frågor kring sjukvård men hon var aldrig aktiv inom yrket. Större delen av hennes liv tillbringade hon sängliggande på grund av sjukdom. Vad som visats tydligast är att Florence var en organisatör och en administratör. Florence var den som agerade i bakgrunden. Inom politiken var hon experten som man rådfrågade, den som sammanställde rapporter och

statistik. Hon använde sin kunskap för att förändra samhället. Hon var ledaren som såg till att andra kunde utföra ett gott arbete. Abrahamsson och Andersens definition av ledarskap är som klippt och skuren för Florence. Hon var den nödvändiga aktören som administrerade organisationen. Hon ansvarade för att arbetet vilade på fakta och struktur. Så avslutningsvis vill jag hävda att Florence förtjänar en ny plats i historien. Hon var den som banade sin egen väg och hon är definitivt en kvinna värd att minnas

7. Källor och litteratur

7.1 Källor

Engberg, Marianne. *Damen med lampan – en bok om Florence Nightingale 1820 – 1910*. Lidingö: Institutet för Medicinsk Rätt, 1990.

Moberg, Åsa. *Hon var ingen Florence Nightingale: Människan bakom myten*. Stockholm: Natur och Kultur, 2007.

Woodham-Smith, Cecil. *Florence Nightingale, 1820 - 1910*. Uddevalla: Bohusläningens, 1952.

7.2 Litteratur

Abrahamsson, Bengt och Andersen Aarum, Jon. *Organisation – att beskriva och förstå organisationer*. Malmö: Liber AB, 2000. Citerad i Lithén, Johan och Signal, Ann. Ledarskap – En jämförande studie om ledarskap inom verkstadsindustrin. C-uppsats., Karlstads universitet, 2006.

Florence Nightingale Museum. Florence Nightingale biography. <http://florence-nightingale.co.uk/resources/biography/?v=f003c44deab6> (Hämtad 2017-05-24).

Handal, Marte. *What do women want? Writing the female self*. Magisteruppsats., Stavangers universitet, 2013.

Hirdman, Yvonne. *Genus – om det stabilas föränderliga form*. Malmö: Liber, 2001.

Holgersson, Charlotte, Höök, Pia, Linghag, Sophie och Wahl, Anna. *Det ordnar sig. Teorier om organisation och kön*. 2. Uppl. Lund: Studentlitteratur, 2011.

Karlson, Klas-Göran. Krimkriget. *Nationalencyklopedin*.

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/krimkriget> (hämtad 2017-05-16).

Kelly, Heather. Florence Nightingale's autobiographical notes: A Critical Edition of BL Add. 45844. Diss., Canada: Wilfrid Laurier University, 1998.

Lidén, Doris och Malmquist, Jörgen. Florence Nightingale. *Nationalencyklopedin*.

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/florence-nightingale> (hämtad 2017-05-14).

Longfellow, Henry W. Santa Filomena, *ATLANTIC MONTHLY*. Vol. 1 no. 1, (1857): 22–23. <http://www.theatlantic.com/past/docs/unbound/poetry/nov1857/filomena.htm> (Hämtad 2017-05-15).

Moberg, Åsa. *Hon var ingen Florence Nightingale: Människan bakom myten*. Stockholm: Natur och Kultur, 2007.

Tornbjer, Charlotte. Kristina och Kanonen: Ett genusperspektiv på några historiedidaktiska frågor. Karlsson, Klas-Göran och Zander, Ulf (red.). *Historien är nu: En introduktion till historiedidaktiken*. 2.uppl. Lund: Studentlitteratur, 2009.

Yukl, Gary A. *Leadership in Organizations*. New Jersey: Prentice-Hall Inc, 1998. Citerad i Lithén, Johan och Signal, Ann. Ledarskap – En jämförande studie om ledarskap inom verkstadsindustrin. C-uppsats., Karlstads universitet, 2006.